

शासकीय व अनुदानित पोस्ट बेसिक आश्रमशाळेतील माध्यमिक शालांत परीक्षेत उच्चतम श्रेणीत उत्तीर्ण झालेले विद्यार्थी आणि उत्कृष्ट काम केलेल्या शिक्षक, अधीक्षक व मुख्याध्यापक यांना सन्मानार्थ पुरस्कार प्रदान करणे.

योजना सुरु करण्यास मंजूरी देण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन

आदिवासी विकास विभाग

शासन निर्णय क्रमांक शाआशा-२२९८/प्र.क्र.१९५/का.१३

मंत्रालय विस्तार, मुंबई-४०० ०३२.

दिनांक : २६ नोव्हेंबर, १९९९.

- वाचा :** १) आयुक्त, आदिवासी विकास, नाशिक यांचे पत्र क्र. शाआ-१०९८/प्र.क्र.१९५/ का.८, दिनांक १३ ऑगस्ट, १९९८ व दिनांक १७ सप्टेंबर, १९९८.
- २) शासन निर्णय, आदिवासी विकास विभाग, क्र. बीयुडी-१०९९/प्र.क्र.४६/का.७, दिनांक ४.११.१९९९.

प्रस्तावना : निस्वार्थपणे व निष्ठेने उत्कृष्ट काम करून संस्कारक्षम विद्यार्थी घडविणाऱ्या व समाजाभिमुख काम करणाऱ्या शैक्षणिक क्षेत्रातील शिक्षकांना त्यांच्या अंगीकृत कामात प्रोत्साहन मिळावे म्हणून त्यांना दिनांक ५ सप्टेंबर या शिक्षकदिनी शासनाच्या शिक्षण विभागामार्फत सन्मानार्थ पुरस्कार देण्याची योजना सध्या कार्यान्वित आहे. त्यानुसार आजतागायत अनेक शिक्षकांना राज्यस्तरावर तसेच राष्ट्रीय स्तरावर पुरस्कार प्रदान करण्यात आलेले आहेत.

डोंगराळ व अतिदुर्गम भागातील आदिवासींची शैक्षणिक प्रगती होण्याच्या हेतूने शासनाने आश्रमशाळा समूह ही योजना सुरु केलेली आहे. या योजनेतर्गत सध्या ४१० शासकीय आश्रमशाळा व २ आदर्श आश्रमशाळा सुरु आहेत. त्यापैकी २४३ आश्रमशाळा (पोस्ट बेसिक) इयत्ता १० वी पर्यंत पोहोचलेल्या आहेत. तसेच स्वयंसेवी संस्थामार्फत सध्या ५०७ अनुदानित आश्रमशाळा सुरु आहेत. त्यापैकी ११२ अनुदानित आश्रमशाळा (पोस्ट बेसिक) इयत्ता १० वी पर्यंत पोहोचलेल्या आहेत. शहरी व प्रगत ग्रामीण भागात असलेल्या शिक्षण विभागाच्या शाळांमधील बहुतांशी विद्यार्थ्यांना सर्व प्रकारच्या आधुनिक सुविधांचा लाभ घेता येतो. त्यामुळे त्यांच्यातील विद्वतेकडे लक्ष सहज वेधले जाते. तथापि, डोंगराळ व दुर्गम भागात असलेल्या आश्रमशाळांमधील आदिवासी विद्यार्थ्यांना आधुनिक सुविधांचा लाभ तात्काळ मिळत नसल्याने त्यांच्या विद्वतेकडे वेळीच लक्ष वेधले जात नाही. त्यामुळे त्यांच्यातील गुणात्मक दर्जा सर्वसामान्यांना दिसून येत नाही. म्हणून असे विद्यार्थी आणि त्यासाठी परिश्रम घेणारे शिक्षक/मुख्याध्यापक, शैक्षणिक दर्जा व उत्कृष्ट व्यवस्थापन असलेल्या आश्रमशाळा/ पोस्ट बेसिक

आश्रमशाळा यांना शिक्षण विभागाच्या पुरस्कार देण्याच्या योजनेच्या धर्तीवर पुरस्कार देण्याची योजना सुरु करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधिन होती.

शासन निर्णय :-शासकीय पोस्ट बेसिक आश्रमशाळा व आदिवासी विकास विभागाची मान्यता असलेल्या अनुदानित पोस्ट बेसिक आश्रमशाळा यामधील माध्यमिक शालांत परिक्षेत उच्चतम गुण मिळून उत्तीर्ण झालेले विद्यार्थी, त्यासाठी विशेष परिश्रम घेणारे शिक्षक व मुख्याध्यापक, आश्रमशाळांचा शैक्षणिक दर्जा व व्यवस्थापन उत्कृष्ट ठेवणारे अधीक्षक व मुख्याध्यापक आणि त्यांच्याशी संबंधित आश्रमशाळा/पोस्ट बेसिक आश्रमशाळा यांना सन्मानार्थ पुरस्कार देणे ह्या योजनेस शासन मंजूरी देत आहे.

२. **पुरस्कारासाठी निवड समिती :-** अपर आयुक्त, आदिवासी विकास, ठाणे, नाशिक, अमरावती व नागपुर यांच्या अध्यक्षतेखाली समिती नियुक्त करण्यात येत आहे. अपर आयुक्तांच्या कार्यक्षेत्रातील त्यांच्याशी संबंधित प्रकल्प अधिकारी व अपर आयुक्तांच्या कार्यालयातील सहाय्यक आयुक्त (सहाय्यक शिक्षण संचालक) हे सदर समितीचे सदस्य असतील. याचप्रमाणे आयुक्त, आदिवासी विकास, नाशिक यांच्या अध्यक्षतेखाली मुख्य समिती नियुक्त करण्यात येत आहे. सर्व अपर आयुक्त, आदिवासी विकास आणि आदिवासी विकास आयुक्तालयातील उप आयुक्त (शिक्षण उप संचालक) हे या समितीचे सदस्य असतील.

प्रत्येक अपर आयुक्त, आदिवासी विकास यांच्या समितीने आपापल्या कार्यक्षेत्रातील पोस्ट बेसिक आश्रमशाळांच्या माध्यमिक शालांत परिक्षेत सर्वाधिक गुण मिळविणारे पहिले तीन विद्यार्थी, शिक्षक, अधीक्षक, मुख्याध्यापक व आश्रमशाळा पोस्ट बेसिक आश्रमशाळा यांची निवड करून त्यांची नावे आयुक्त, आदिवासी विकास, नाशिक यांच्या मुख्य समितीस कळवावीत. त्यामधून मुख्य समितीने पुरस्कारासाठी अंतिम निवड करावी. अशी अंतिम निवड करताना एखादा शिक्षक किंवा मुख्याध्यापक संबंधित शैक्षणिक वर्षामध्ये विहित वयोमानानुसार सेवा निवृत्त होत असेल तरीसुद्धा तो पुरस्कारासाठी पात्र ठरेल.

शिक्षण विभागामार्फत राबविण्यात येणाऱ्या योजनेतर्गत शिक्षण संचालकाकडून राज्य पुरस्कार व राष्ट्रीय पुरस्कारासाठी शिक्षकांची निवड करण्यात येते. अशा निवड केलेल्या शिक्षकांची नावे ते शासनास कळवितात. आश्रमशाळेतील शिक्षक / मुख्याध्यापक राज्य पुरस्कार किंवा राष्ट्रीय पुरस्कारासाठी पात्र समितीची खात्री असेल तर समितीने अशा शिक्षक / मुख्याध्यापक यांच्या नावांची शिफारस शिक्षण संचालकाकडे करावी. आश्रमशाळेतील ज्या शिक्षक / मुख्याध्यापक यांची राज्य किंवा राष्ट्रीय पुरस्कारासाठी निवड झालेली असेल त्यांची आदिवासी विकास विभागामार्फत देण्यात येणा-या पुरस्कारासाठी पुन्हा निवड करण्यात येऊ नये.

३. **पुरस्कारासाठी निवडीचे निकष :-** पुरस्कारासाठी निवड करताना प्राथमिक तसेच पोस्ट बेसिक आश्रमशाळेच्या वर्गाच्या निकालाची टक्केवारी सर्वाधिक असणे, शालेय नियोजन व व्यवस्थापन उत्कृष्ट असणे आश्रमशाळेबाबत गंभीर स्वरूपाच्या तक्रारी नसणे आणि आश्रमशाळेत शिक्षक, अधीक्षक व

मुख्याध्यापक यांचे व्यक्तिगत चारित्र्य उत्तम असणे आणि शिक्षक, अधीक्षक व मुख्याध्यापक यांची आश्रमशाळेतील सेवा किमान १० वर्षे किंवा अधिक असावी या बाबी निकष म्हणून समजण्यात याव्यात.

४. **पुरस्कार** :-विद्यार्थी, शिक्षक, अधीक्षक, मुख्याध्यापक यांना तसेच शैक्षणिक दर्जा व व्यवस्थापन उत्कृष्ट असलेल्या आश्रमशाळा/पोस्ट बेसिक आश्रमशाळा यांना खालीलप्रमाणे रोख रक्कमेच्या स्वरूपात किंवा भेट वस्तुच्या स्वरूपात पुरस्कार देण्यात यावा :-

अ.क्र.	पुरस्कार	पुरस्काराची रक्कम
१	पोस्ट बेसिक आश्रमशाळेतील माध्यमिक शालांत परिक्षेत उच्चतम गुण मिळवून उत्तीर्ण झालेल्या विद्यार्थ्यांचा <u>राज्यस्तरावर</u> सत्कार.	१) प्रथम क्रमांकाच्या विद्यार्थ्यांस रुपये २५००/- २) द्वितीय क्रमांकाच्या विद्यार्थ्यांस रु. २०००/- ३) तृतीय क्रमांकाच्या विद्यार्थ्यांस रुपये १५००/- अथवा वरील रोख रकमेऐवजी त्या रकमेएवढ्या किंमतीची उपयुक्त भेटवस्तु.
२	अपर आयुक्त, आदिवासी विकास यांच्या कार्यक्षेत्रातील पोस्टबेसिक आश्रमशाळेच्या माध्यमिक शालांत परिक्षेत प्रथम व द्वितीय क्रमांकाने उत्तीर्ण झालेल्या विद्यार्थ्यांचा अपर आयुक्तांच्या स्तरावर सत्कार टीप-या पुरस्कार प्रसंगी राज्यस्तरावर पुरस्कार देण्यात आलेल्या विद्यार्थ्यांचा समावेश करण्यात येऊ नये.	१) प्रथम क्रमांकाच्या विद्यार्थ्यांस रुपये १००१/- २) द्वितीय क्रमांकाच्या विद्यार्थ्यांस रुपये ५०१/- अथवा वरील रोख रकमेऐवजी त्या रकमेएवढ्या किंमतीची उपयुक्त भेटवस्तु.
३	अपर आयुक्त, आदिवासी विकास यांच्या कार्यक्षेत्रातील (प्रत्येकी एक) आश्रमशाळा/ पोस्ट बेसिक आश्रमशाळेच्या अधीक्षक व मुख्याध्यापक यांना त्यांच्या उत्कृष्ट कामाबद्दल पुरस्कार.	प्राथमिक आश्रमशाळेच्या अधीक्षकास रु.३५१/- व प्रमाणपत्र. प्राथमिक आश्रमशाळेच्या मुख्याध्यापकास रु.५०१/- व शाल, श्रीफळ आणि प्रमाणपत्र.
४	माध्यमिक शालांत परिक्षेचा ८१ टक्के ते ९९ टक्के या दरम्यान निकाल लागलेल्या शासकीय पोस्ट बेसिक आश्रमशाळेतील विषय शिक्षक व मुख्याध्यापक यांना पुरस्कार.	१) इंग्रजी, गणित व विज्ञान या विषयांचा निकाल १०० टक्के लावल्याबद्दल त्या विषय शिक्षकांना रुपये २०१/- व प्रमाणपत्र. २) मुख्याध्यापकांना रुपये ५०१/- व शाल, श्रीफळ आणि प्रमाणपत्र.

५	माध्यमिक शालांत परिक्षेचा १०० टक्के निकाल लागलेल्या पोस्ट बेसिक आश्रमशाळेतील विषय शिक्षक व मुख्याध्यापक यांना पुरस्कार	१) इंग्रजी, गणित व विज्ञान या विषयांचा निकाल १०० टक्के लावल्याबद्दल त्या विषय शिक्षकांना रुपये २०१/- व शाल, श्रीफळ आणि प्रमाणपत्र. २) मुख्याध्यापकांना रुपये १००१/- व शाल, श्रीफळ आणि प्रमाणपत्र.
६	राज्यात प्रथम क्रमांकाच्या आश्रमशाळा/पोस्ट बेसिक आश्रमशाळेत पुरस्कार म्हणून रोख व फिरती ढाल.	रुपये ११०००/- व फिरती ढाल. सर्व अपर आयुक्तांच्या सहाय्याने आयुक्त, आदिवासी विकास, नाशिक यांनी राज्यातील एका आश्रमशाळा/पोस्ट बेसिक आश्रमशाळेची सर्वोत्कृष्ट म्हणून निवड करावी. अशा निवडलेल्या शाळेस वरीलप्रमाणे रोख रक्कम व फिरती ढाल प्रदान करावी. वरील रोख रक्कमेतून मुख्याध्यापकाने सह शिक्षकाच्या मदतीने क्रिडा साहित्य, उत्कृष्ट पुस्तके व शालोपयोगी आवश्यक वस्तु खरेदी कराव्यात. सर्वोत्कृष्ट शाळेसाठी- शाळेच्या वर्गाचा निकाल सर्वाधिक असणे, माध्यमिक शालांत परिक्षेत अधिकतम गुण मिळालेल्या विद्यार्थ्यांची संख्या अधिक असणे, शालेय नियोजन, व्यवस्थापन उत्कृष्ट असणे व शाळेबाबत गंभीर स्वरूपाच्या तक्रारी नसणे हे निकष लावण्यात यावेत.

५. योजनेची व्याप्ती :- महाराष्ट्र राज्यात "आश्रमशाळा समूह" या योजनांतर्गत कार्यरत असलेल्या शासकीय / अनुदानित आश्रमशाळा/पोस्ट बेसिक आश्रमशाळा यांना ही योजना लागू राहिल.

शिक्षण विभागामार्फत प्राथमिक, माध्यमिक आणि विशेष शिक्षक तसेच आदिवासी भागातील प्राथमिक शिक्षक व शारिरीकदृष्ट्या अपंग विद्यार्थी असलेल्या शाळेमध्ये शिकविणाऱ्या शिक्षकांना पुरस्कार प्रदान करण्यात येतात. या योजनेतर्गत आदिवासी विभागातील निवड झालेल्या प्राथमिक शिक्षकांना देण्यात येणाऱ्या पुरस्काराचा आदिवासी विकास विभागामार्फत आश्रमशाळेतील शिक्षक / मुख्याध्यापक यांना देण्यात येणाऱ्या पुरस्काराशी काही संबंध नसेल.

६. योजनेचा कालावधी :- सदर योजना नियमित स्वरूपाची राहिल. या योजनेतर्गत सत्काराचा कार्यक्रम दरवर्षी दिनांक ५ सप्टेंबर या शिक्षक दिनी किंवा शासन ठरवील त्या दिवशी साजरा करण्यात येईल.

७. वरील योजनेसाठी दरवर्षी सर्वसाधारणतः रुपये १,०५,०००/- किंवा अधिक अंदाजित खर्च येईल. सन १९९९-२००० या वर्षी सदर योजना कार्यान्वित होण्यासाठी राज्य योजनेतर्गत रुपये १,०५,०००/- एवढ्या रकमेची पुरवणी मागणी आक्टोबर, १९९९ मध्ये झालेल्या विधानमंडळाच्या अधिवेशनात सादर करण्यात आली होती. विधानमंडळाने महाराष्ट्र (द्वितीय पुरवणी) विनियोजन अधिनियम, १९९९ (सन १९९९ चा अधिनियम क्रमांक ३६ बाब क्रमांक २४५) अन्वये पुरवणी मागणी

मंजुर केली आहे. त्यानुसार प्रस्तावनेतील दिनांक ४.११.१९९९ च्या शासन निर्णयान्वये रुपये १,०५,०००/- (अक्षरी रुपये एक लख पाच हजार फक्त) एवढी तरतूद नियंत्रक अधिकारी म्हणून आयुक्त, आदिवासी विकास, नाशिक यांच्या अधिनस्त ठेवण्यात आली आहे. सदर तरतूद त्यांना सन १९९९-२००० यावर्षी खर्च करण्यास मंजुरी देण्यात येत आहे. वरील योजनेसाठी आयुक्त, आदिवासी विकास, नाशिक यांनी अर्थसंकल्पात दरवर्षी अ ब क विवरणपत्राद्वारे तरतूद उपलब्ध करून घ्यावी.

८. वरील योजनेवरील खर्च "मागणी क्रमांक टी-५, २२२५-अनुसूचित जाती अनुसूचित जमाती व इतर मागासवर्गीयांचे कल्याण-पंचवार्षिक योजनांतर्गत योजना-जनजाती क्षेत्र उपयोजना-०२-अनुसूचित जमातीचे कल्याण-२७७-शिक्षण(४) आश्रमशाळा समूह (ए) राज्य योजनांतर्गत योजना (२२२५ १५८ २)" या लेखाशिर्षाखाली खर्ची टाकण्यात यावा.

९. सदरहू शासन निर्णय वित्त विभागाच्या सहमतीने व त्या विभागाच्या अनौपचारिक संदर्भ क्रमांक प्र.क्र.४५०/९९/व्यय-११, दिनांक १८.६.९९ अन्वये निर्गमित करण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(दि. वा. जोशी)
कार्यासन अधिकारी